

Oponentský posudek na dizertační práci PaedDr. Heleny Havlisové :

„K možností predikce obtíží ve čtení a psaní u předškolních dětí“

Oponent : doc. PaedDr. Radka Wildová, CSc., Katedra primární pedagogiky UK PedF

Dizertační práce se věnuje problematice včasné diagnostiky obtíží ve čtení a psaní u žáků předškolního věku a žáků na počátku školní docházky. Tato problematika vyžaduje zásadní pozornost. V dnešním pojetí předškolní výchovy, ale i počátečního školního vzdělávání, které preferuje rozvoj individuálních vzdělávacích potřeb a schopností, se jako klíčové ukazuje problém tyto schopnosti rozlišit a využít tato zjištění k vytvoření individualizovaných vzdělávacích programů. Problematika počátečního vzdělávání ve čtení a psaní a její současné pojetí u nás, ale i v Evropě, jednoznačně směřuje k řešení otázky včasné diagnostiky předpokládaných obtíží a následné preventivní péče. Autorka argumentuje zahraničními i domácími odbornými prameny, ale také dlouholetými odbornými zkušenostmi ve sledované oblasti. Výběr tématu práce, ale i formulace jejího cíle, lze považovat za vysoce aktuální a to nejen z pohledu předškolní výchovy a didaktiky rozvoje počáteční gramotnosti, ale především z jejího celospolečenského významu.

Cílem dizertace je výzkumné prověření možnosti predikce obtíží ve čtení a psaní u dětí 5,5 – 6 let na základě použití Testu rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky, případně možnost stanovení příslušných stenových norem pro předškolní děti. Cíl je formulován jasně a logicky, pro jeho řešení stanovila autorka několik dílčích cílů (např. zpracování aktuální odborné literatury), které ovlivnily i celkovou strukturu práce a koncepci jejího zpracování. Autorce se podařilo výzkumně prozkoumat a ověřit možnosti Testu rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky u žáků předškolního věku, což považují za významné. Tento test je zatím standardizován pro populaci žáků na počátku školní docházky. Jeho rozšíření do předškolního období věku dítěte z hlediska včasné prevence považují za naprosto podstatné. Autorce se toto se všemi limity jejího výzkumného šetření podařilo a proto považují stanovený cíl dizertace za splněný.

Při zpracování dizertace projevila autorka rozsáhlou odbornou erudovanost v řešené oblasti. Svědčí o tom nejen výběr tématu a formulace cíle práce, ale především výběr metodického aparátu k jejímu řešení. Uceleně a strukturovaně je zpracována teoretická část, ve které autorka využila nejen dostupné domácí, ale i zahraniční prameny, které kriticky posuzuje vzhledem k podmínkám naší předškolní výchovy a počátečního školního vzdělávání. V pojetí počátečního čtení ve vztahu ke školní výuce vychází z tzv. gramotnostního pojetí, i když zmiňuje otázky spojené s rozvojem dovednosti čtení ve smyslu „technického“ osvojení si této dovednosti, gramotnostní kontext je zřetelný (např. hovoří o čtenářství a jeho rozvoji v této etapě, dále o významu rozvoje čtení jako nástroje komunikace atd.). V kontextu cíle práce by bylo možno do teoretické části práce zařadit také analýzu současné situace ve sledované oblasti u nás – a to ve smyslu kurikulární reformy v předškolní výchově (ale i praxe předškolních zařízení). Autorka přehledně analyzuje různé zkoušky (testy, testové baterie) ověřující úroveň schopností pro rozvoj počátků čtení a psaní ve škole, jak se k této problematice staví současné RVP a další školsko-politické dokumenty by bylo možno doplnit a tím ještě více podpořit nutnost řešení stanoveného problému.

Ve výzkumné části jsou stanoveny jasné cíle, kterým odpovídá i logicky uspořádaná metodická struktura. Autorka jednoznačně prokázala schopnost koncepčně připravit, realizovat a ve smyslu stanovených výzkumných cílů zpracovat výzkumné šetření se všemi přísně statisticky sledovanými parametry. Výzkumná část je přehledná, strukturovaná.

Výzkumné šetření je doloženo výsledky dílčích šetření, které autorka předkládá. Pro další zpřehlednění bych doporučila tabulky výsledků dílčích šetření uvádět až v části příloh. Pro dizertační práci by bylo přínosem uvedení také některých konkrétních příkladů „dobré praxe“ využití výsledků rané diagnostiky, které by bylo možno nabídnout jako inspiraci předškolní a školní praxi. Těchto příkladů má autorka jistě řadu a pro publikování alespoň části práce bych toto doporučovala.

Výsledky dizertace lze hodnotit z několika pohledů:

Z hlediska analýzy a zpracování odborné literatury autorka připravila poměrně ucelený soubor názorů a aktuálních poznatků našich a zahraničních autorů, který je využitelný především pro další zkoumání uvedeného problému teoretickými cestami.

Z hlediska výsledků výzkumného šetření lze pozitivně hodnotit nejen to, že se podařilo ověřit uváděný test pro mladší věkovou skupinu dětí než byl původně standardizován (což je pro ranou prevenci nezbytné) a zpracovat i příslušné stenové normy. Jako další výsledek výzkumné části vysoce pozitivně hodnotím také skutečnost, že se autorce podařilo vyzkoušet, možnost zapojení učitelů MŠ přímo do zjišťování jednotlivých charakteristik. Autorka tím prověřila možnost využití potenciálu právě učitelů MŠ predikci obtíží provádět. (Podmínkou je samozřejmě spolupráce (supervize) specializovaného poradenského odborníka.)

Z hlediska celospolečenského práce přinesla nejen skutečnost, že test je možno využít pro ranou diagnostiku, že při tom mohou účinně spolupracovat učitelé MŠ, ale i to, že jednoduché rané sledování a následná péče může zmírnit obavy ze vstupu do školního vzdělávání, zvýšit motivovanost pro školu a tzv. celoživotní vzdělávání.

Z hlediska osobnostního rozvoje autorky a její odborné vědecké způsobilosti lze konstatovat, že autorka prokázala vysokou odbornou způsobilost, zaujetí a vyzrálost. Prokázala schopnost stanovit cíl práce ve smyslu potřeb současné praxe, dále schopnost erudované reflexe teoretických pramenů, ale i kritického posouzení vlastních výsledků výzkumného šetření ve smyslu jejich zobecnitelnosti a další využitelnosti. Toto považuji za hlavní parametry úspěšné vědecké práce, které se autorce v dizertaci podařilo projevit. Proto její práci **doporučuji** k obhajobě a následnému udělení titulu „PhD“.

K obhajobě kladu následující podněty do diskuse :

- 1) Zda lze ve smyslu zpracované dizertace u nás uvažovat o návrhu na celoplošný screening dětí ve věku 5,5 – 6 let? S jakými limity je třeba počítat? Do jaké míry jsou využitelné zahraniční (ale i naše domácí) zkušenosti ?
- 2) Jak uvažovat ve smyslu dizertace o skupině mladších dětí než byla sledovaná skupina ? (Je perspektivní a vhodné uvažovat také o screeningu mladší věkové skupiny?)
- 3) Jak jsou, podle názoru autorky práce, učitelé MŠ schopní reagovat na zjištění individuálních obtíží žáka formou individualizované práce? S jakými limity se potýkají? Jak můžeme být z hlediska odborné teorie a praxe efektivně nápomocni?

V Praze, 8.12. 2005

R. Wildová

